

**Όλα
αλέθονται
στο μπλέντερ
του συντη-
ρητισμού**

Η Μάρω Δούκα
με αφορμή το βιβλίο της
«Πύλη εισόδου»

Σελίδες 1-2 του ένθετου
της Εποχής των βιβλίων

Συνέντευξη με την συγγραφέα Μάρω Δούκα, με αφορμή το βιβλίο της «Πύλη εισόδου» (εκδόσεις Πατάκη, 2019)

Όλα αλέθονται στο μπλέντερ του συντηρητισμού

Η Μάρω Δούκα, η συγγραφέας των δέκα μυθιστορημάτων, επίσης της μικρής φόρμας αλλά και της δοκιμιακής γραφής, η συγγραφέας ειδικότερα της Αρχαίας Σκουριάς αλλά και της «κρητικής» τριλογίας, βραβεύτηκε πριν από λίγο καιρό με το Μεγάλο Βραβείο Γραμμάτων 2019. Στο πιο πρόσφατο μυθιστόρημά της, την Πύλη εισόδου, άφησε πίσω την Ιστορία με την οποία ασχολήθηκε πολύ τα τελευταία χρόνια και μετέφερε τη δράση στο παρόν,

στην Αθήνα του σήμερα, παρακολουθώντας από κοντά τη ζωή μιας οικογένειας, κυρίως των θηλυκών μελών της και των πολλών προσωπείων τους. Με αφορμή το μυθιστόρημα αυτό, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη, η Μάρω Δούκα μιλάει στην Εποχή των Βιβλίων για όψεις του βιβλίου της, για τη γυναίκα χθες και σήμερα, για τις σχέσεις των φύλων και για όσα συμβαίνουν γύρω μας.

Τη συνέντευξη πήρε ο ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΙΜΠΛΗΣ

Στο μυθιστόρημά σας «Πύλη εισόδου» βλέπουμε να πρωταγωνιστεί μια γυναίκα με πολλά πρόσωπα. Αν σας ζητούσα να μου περιγράψετε το πραγματικό πρόσωπο της πρωταγωνίστριας Αφεντούλας Μπακάλογλου, τι θα λέγατε;

Το πραγματικό πρόσωπο της ηρωίδας υπάρχει στα πολλά πρόσωπα που υποδύεται. Είναι αυτή που είναι και αυτή που θα ήθελε να είναι, αυτή που έχει γίνει και αυτή που δεν θα ήθελε να έχει γίνει. Και αυτό, κατά τη γνώμη μου, το επιθυμητό και το μη επιθυμητό, το εφικτό αλλά και το ανέφικτο πρόσωπό μας καθορίζει αδιαχώριστα το αναπόφευκτο παλίμψηστο της προσωπικότητάς μας. Και πού καταλήγουμε; Στο ότι το πραγματικό πρόσωπό μας, ακόμη και όταν πιστεύουμε «ακράδαντα» ότι το «κατέχουμε», δεν μπορούμε να το ορίσουμε.

Τα τρία μέρη του βιβλίου είναι η της Κυρίας Αφεντούλας Ανάβαση, Παράβαση, Κατάβαση. Τι ακριβώς αντιπροσωπεύει το κάθε ένα από τα μέρη αυτά;

Σε πρώτο επίπεδο είναι, θα έλεγα, τα τρία μέρη του βιβλίου που απλώς «φιλοδόχησαν» να έχουν τίτλο. Δεν μπορώ όμως να πω ότι εκ των υστέρων, όταν πια αυθόρμητα και με κάποια σκωπτική διάθεση είχαν προκύψει αυτοί οι τίτλοι, δεν μου ήρθε συνειρμικά ο Ξενοφών με την «Κύρου ανάβαση» και την «Κάθοδο των μυρίων» του. Όσο για την Παράβαση, το δεύτερο μέρος, παραπέμπει στην αρχαία κωμωδία. «Ανάβαση», επομένως, η εισαγωγή, η ανέλιξη, η έκθεση της ροής, «Παράβαση», ο «εκτός» θέματος μουσικός σχολιασμός του «δράματος», «Κατάβαση», η διαδρομή προς την έξοδο-είσοδο, προς τη λύση της πλοκής, προς το τέλος.

Η Αφεντούλα εκπαιδεύει τις κόρες της «να παίρνουν την εκδίκησή τους από το ανδρικό φύλο». Πιστεύετε ότι και στις μέρες μας αναπαράγεται ακόμα και με τους ίδιους τρόπους το κτητικό μον-

τέλο στις σχέσεις – και στις γαμήλιες σχέσεις ακόμα περισσότερο – και από τα δύο φύλα;

Το κτητικό μοντέλο στις σχέσεις των δύο φύλων από εποχή σε εποχή σίγουρα αλλάζει, η κτητική όμως διάθεση σύμφυτη με την ανθρωπινή φύση, όσο κι αν αμβλύνεται ή αναθεωρείται ή αναπροσαρμόζεται από εποχή σε εποχή, επιμένει να υποστηρίζεται από το ίδιο μοντέλο που ορίζει την πάλη-συνύπαρξη (δράση-αντίδραση) των φύλων. Η γυναίκα και ο άντρας των ημερών μας θα έρθει κάποτε η στιγμή, καθένας ανάλογα, ανεξάρτητα από την όποια ανατροπή, χειραφέτηση και παιδεία, να επιβάλουν κτητικά-εκδικητικά με τον ίδιο ή και ακόμη πιο έντονο από τους γονιούς και τους παππούδες τους τρόπο την «πυγή» και τους όρους τους στην καθημερινότητα της συμβίωσης.

Γενικότερα οι σχέσεις της πρωταγωνίστριας με τις κόρες της είναι μια σχέση πολύ ισχυρή, που δείχνει να κρύβει εξάρτηση αλλά και πικρίες. Στην καθημερινότητά μας βλέπουμε αυτού του τύπου τις ισχυρές σχέσεις εξάρτησης, με γυναίκες νέες αλλά και μεγαλύτερες να νιώθουν υποχρεωμένες – ή και να επιθυμούν πραγματικά –, ακόμα και σε μέσα μεταφοράς εις επήκοον όλων, να δίνουν πλήρη αναφορά για το τι κάνουν. Πώς το εξηγείτε αυτό;

Δεν μπορώ να το εξηγήσω. Απλώς το παρατηρώ και προσπαθώ να το κατανοήσω. Σίγουρα οι νέες γυναίκες του σήμερα, είτε λόγω ανατροφής είτε λόγω κοινωνικών συγκυριών, κεκτημένων και αυτονόητων, αλλά και λοξοδρομήματος-επαναπροσδιορισμού του φεμινιστικού κινήματος, πολύ δύσκολα αποκόβονται συναισθηματικά από την οικογένεια, κυρίως από τη μητέρα, σε σχέση με τη δική μου, ας πούμε, γενιά, καθώς την όποια χειραφέτησή μας τότε, στον αστερισμό του Μάη του '68, την διεκδικούσαμε, άσχετο αν το καταφέραμε ή όχι, έξω από τα οικογενειακά (μικροαστικά, όπως μετά βδελυγμίας αποκαλούσαμε) θέσφατα.

Πού βρίσκεται λοιπόν το ζήτημα της χειραφέτησης της γυναίκας σήμερα;

Πού βρίσκεται λοιπόν το ζήτημα της χειραφέτησης της γυναίκας σήμερα;

>>>

Συνέντευξη

<<<

μερα; Η πρωταγωνίστρια κάποια στιγμή αναρωτιέται μήπως παρά τα άλματα που έχουν γίνει, εκείνη στην ουσία παραμένει ό,τι και η μαμά, η γιαγιά και η προγιαγιά της. Υπάρχει δηλαδή μια επανάσταση που έγινε και δεν ολοκληρώθηκε;

Εν μέρει, θα έλεγα, ότι έχω απαντήσει στην ερώτηση, με την επιφύλαξη πάντα πως ό,τι και να πούμε θα είναι σχετικό, ίσως και αυθαίρετο. Κι αν μην ξεχνάμε ότι σχεδόν πάντα οι επαναστάσεις μένουν ανολοκλήρωτες. Οι διεκδικήσεις του φεμινιστικού κινήματος τα τελευταία χρόνια, αναπόφευκτα ίσως μέσα στις συγκεκριμένες κοινωνικές δομές, περιορίστηκαν σε επιφανειακά αιτήματα που θέλουν τη χειραφετημένη γυναίκα να μιμείται το ανδρικό πρότυπο ακόμη και κόντρα στη φύση της.

Και ποια εντέλει είναι η γενιά γυναικών με τις περισσότερες κατακτήσεις; Η δική σας ή των παιδιών σας; Έχουν συμβεί συντηρητικές υπαναχωρήσεις ή στο ζήτημα της ισότητας των φύλων γίνονται βήματα προόδου;

Η δική μου γενιά, αλλά και η γενιά πριν από μένα, με αιτήματα που, εδώ που τα λέμε, «συμβάδιζαν» με τα οικονομικά αιτήματα της κοινωνίας εκείνα τα χρόνια, κατάφερε να σταθεί, έστω και τυπικά, έστω και ψευδεπίγραφα, «ισότιμα» δίπλα στον άντρα. Το αν ευνοήθηκε ή όχι είναι άλλο θέμα. Ως εργαζομένη μητέρα και σύζυγος και διαπρεπές δημόσιο πρόσωπο έχει τροφοδοτήσει θεωρίες και θεωρίες, σενάρια και σενάρια. Ως προς την ουσία της ερώτησης, στο βαθμό που οι κοινωνίες του δυτικού κόσμου διολισθαίνουν όλο και πιο ανεξέλεγκτα προς αναπροσαρμοσμένα συντηρητικά πρότυπα του παρελθόντος, αυτόνοτο είναι ότι και το ζήτημα της ισότητας των φύλων θα καθορίζεται από αυτή τη διολίσθηση.

Βλέπετε να υπάρχει γενικότερα μια οπισθοδρόμηση και συντηρητικοποίηση των αξιών; Κάποιοι αρκετά παλιότεροι έλεγαν λ.χ. τη φράση «όπου δεν πέπτει λόγος πέπτει ράβδος». Εδώ βλέπουμε όμως, στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, ότι όχι απλώς πέπτει ράβδος από αστυνομικά όργανα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις έχουμε και νεκρούς. Η «νόμιμη» βία, κρατική ή και οικογενειακή, επανέρχεται δριμύτερη;

Ακόμη και τότε που «ολοταχώς» πηγαίναμε (έτσι νομίζαμε) προς τα μπρος, μας όριζε υποδορίως (και ως δράση-αντίδραση) η «νόμιμη» κρατική και οικογενειακή βία. Έστω και αν επιφανειακά υπήρχε η προδιάθεση για ένα φιλελευθερισμό που προέτασσε τα ανθρώπινα, ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, με τον καιρό, ο φιλελευθερισμός αυτός κατέληξε κέλυφος ακατοίκητο, έρμαιο μιας πολιτικής ορθότητας που όλα τα αλέθει στο μπλέντερ του προτεσταντικού συντηρητισμού.

Λέει κάπου, ένα «προσωπείο» της Αφεντούλας, ότι τώρα εκ των υστέρων έμαθε για τον ξεριζωμό μισού εκατομμυρίου Ελλήνων (μεταναστών) τη δεκαετία του '60 για την οποία, όμως, τότε δεν γίνονταν λόγος. Πιστεύετε ότι γύρω μας συμβαίνουν και σήμερα κοσμοϊστορικά γεγονότα τα οποία δεν συνειδητοποιούμε;

Αυτό που διαπιστώνει η Αφεντούλα έχει να κάνει με την πολιτική συνείδηση και ματιά μιας μερίδας (ίσως και συντριπτικής) της κοινωνίας. Όσο για το σήμερα, τι να πω; Ακόμη κι εμείς οι καλοί και υπεύθυνοι πολίτες, πέρα από τα οικονομικά συμφέροντα και τις επιθετικές πολιτικές, συχνά, όταν πρόκειται για το συμφέρον μας, αδυνατούμε να εννοήσουμε, για παράδειγμα, την ευθύνη μας απέναντι στην κακοποιημένη φύση, να διακρίνουμε τα αίτια από τις αφορμές, να κατανοήσουμε ότι ο βίαιος ξεριζωμός χιλιάδων ανθρώπων από τις πατρίδες τους μας αφο-

ρά όλους. Ότι ο άνεργος, ο άστεγος, ο χρεωμένος, θέλουμε δεν θέλουμε, μας περιέχει.

Λέει επίσης ο ίδιος άνθρωπος, για τους σημερινούς (ξένους) μεταναστές: «Μακάρι να μπορούσα να γίνω η Γιούνισεφ, η πρέσβειρα καλής θέλησεως, που οργώνει τον πλανήτη και περιθάλλει τους ανήμπορους και τους ξεριζωμένους. Αλλά δυστυχώς, εφόσον δεν μπορώ, θα πρέπει να περιοριστώ στην καλή μου μόνο διάθεση. Να τους συμπονώ δηλαδή». Ποια είναι εντέλει η στάση μας, πολιτών και κράτους, απέναντι στους ανθρώπους αυτούς; Απέναντι στα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα της εποχής μας;

Το κράτος, πρωτίστως, που έχει επί της ουσίας την υποχρέωση και το καθήκον να αντιμετωπίσει με σεβασμό και ανθρωπιστική ευθύνη (προσβλέποντας πάντα στο μέλλον και όχι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης) τους ξεριζωμένους, πρόσφυγες και μετανάστες της εποχής μας, ακόμη και όταν θέλει, υστερεί, υποκρίνεται, «δεσμεύεται», δεν μπορεί. Από κει και πέρα οι πολίτες τι να κάνουν; Εξαιρούμε τους αλληλέγγυους, τους ακτιβιστές, τους ενεργούς ανθρωπιστές, ανεκτίμητοι όλοι, αλλά πόσοι είναι; Ο πολύς κόσμος, το καλοπροαίρετο πλήθος, παραμένει στην καλύτερη περίπτωση (και αυτό δεν είναι λίγο) συμπαθών παρατηρητής. Είναι όμως και οι άλλοι που, και αν δεν είναι φασίστες ή ρατσιστές με «βούλα», ρητορεύουν αφρίζοντας στο όνομα του έθνους, της θρησκείας, του αίματος, του χρώματος. Και αυτοί κερδίζουν τις εντυπώσεις. Αυτοί δίνουν ακόμη και από τα έδρανα του κοινοβουλίου τον τόνο.

Κορονοϊός και φόβος, κορονοϊός και νέα εργασιακά ήθη, κορονοϊός και νέα οικονομικά πλήγματα. Ποιες σκέψεις σας γεννιούνται;

Το έχω ξαναπει. Με τον κορονοϊό και τον αγό του περνάμε επί της ουσίας στον εικοστό πρώτο αιώνα. Από δω και μπρος όλα θα είναι αλλιώς. Σε ό,τι με αφορά δεν είναι ο φόβος μήπως πεθάνω αλλά ο φόβος της δύσπνοιας, της ανημπόριας, του βασανισμού. Είναι όμως και που έχει αρχίσει να μου λείπει το σταυροφίλημα μ' έναν φίλο ή φίλη που θα συναντήσω τυχαία στο δρόμο. Πώς να το κάνουμε; Είμαστε ως άνθρωποι πλάσματα της αφής, του αγγίγματος, της αγκαλιάς. Και πέρα από αυτές τις καθημερινές δυσφορίες, μουρμούρες, κατήφιες, έχω την αίσθηση ότι εμείς του δυτικού κόσμου θα περάσουμε ανεπαισθήτως σε ολοκληρωτικά, αυταρχικά καθεστώτα της μιας άποψης. Ποιος αμφιβάλει, επίσης, ότι οικονομικά θα πληγεί ακόμη περισσότερο η μεσαία τάξη, ότι οι φτωχοί θα γίνουν φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι, όπως συμβαίνει σε όλες τις κρίσεις; Μόνο που εδώ η κρίση θα έχει να κάνει και με τις ανήκεστες βλάβες στην υγεία μας. Ενώ το ταλαιπωρημένο κοινωνικό κράτος θα έχει συρρικνωθεί και το λεηλατημένο από πολιτική άποψη και κακοδιοίκηση Εθνικό Σύστημα Υγείας θ' αδυνατεί να μας βοηθήσει.

Επίσης, κορονοϊός και τουρισμός. Πώς είδατε το φετινό Αύγουστο του 2020; Είναι ένα «ελληνικό καλοκαίρι»;

Με τα καθημερινά, διαρκώς αυξανόμενα, τριψήφια κρούσματα του κορονοϊού, τις χαλαζοπτώσεις, τις πλημμύρες, τις «εθιμικές» φωτιές, την υποκρισία, τη διγλωσσία και την ανικανότητα των κυβερνήσεων, τους Τούρκους με τη «γαλάζια πατρίδα τους», τους ανεγκέφαλους, τους γάμους, τα βαφτίσια και τα πανηγύρια, τη διανοητική νωθρότητα, τον πόνο, το πένθος, τη βλακεία, μάλλον σαν βιβλική, τραγελαφική τρεχάλα στο βωμό του τουρισμού θα μπορούσε να αποτυπωθεί το φετινό ελληνικό καλοκαίρι. Και όμως ο αγαπημένος Αύγουστος με τη φέτα το καρπούζι, τα σύκα, το σταφύλι, τον τζιτζικα, το παξιμάδι με τη μυζήθρα, θα είναι πάντα εδώ αναλλοίωτος. Υπόθεση πάντα ψυχής.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Με τον κορονοϊό και τον αγό του περνάμε επί της ουσίας στον 21ο αιώνα. Σε ό,τι με αφορά δεν είναι ο φόβος μήπως πεθάνω αλλά ο φόβος της δύσπνοιας, της ανημπόριας. Είναι και που έχει αρχίσει να μου λείπει το σταυροφίλημα μ' έναν φίλο που θα συναντήσω τυχαία στο δρόμο.

